

KENT KÜLTÜRÜNDE HALK DANSLARI UYGULAMALARININ İLETİŞİMSEL PERSPEKTİFTE DEĞERLENDİRİLMESİ

Fusun Aşkar
Ege Üniversitesi
fusunaskar@gmail.com

'Kültürel temsile ilişkin görsel ve işitsel ifade' konu başlığı altında ele alınan bildirinin temel konusu, halk kültürünün değişim sürecinde halk dansları sunumlarının farklı biçimlerde sergilendiği görüşünün iki örnek olayla anlatımıdır. Özellikle halk danslarının sahip olduğu niteliklerden yararlanarak yapılan sahne uygulamalarında, geleneksel öğelerin yozlaştığını savunan anlayış ile değil, reklam ve tanıtım değeri taşıdığına inanan bir görüş açısından bakılacak olan bu bildiride, geleneksel köy seyirlik oyunlarından biri olan 'Aşuk-Maşuk' tiplemesinin Latin danslarına uyarlanması sonucu edinilmiş dünya birinciliği ödülü ve yeni bir deneme olan *ZeyBreak* oluşumunun, görsel ve işitsel sunum eşliğinde iletişimsel bir yaklaşımla değerlendirilmesi sunulacaktır.

Sosyal değişim sürecinde geleneksel kültürün işitsel ve görsel öğelerindeki dinamikler, halk danslarının ve eşlik eden müziğin sınırsız yaratıcılığa meydan verecek nitelik ve niceliklerinden yararlanarak değişik sanatsal alanlarda kullanılabilir olmasını beraberinde getirmiştir. Kent kültürü kapsamında sanatsal kaygı taşıyan sahne uygulamalarının yeni arayışlar içerisinde olması, bu denemelerde yararlanılan halk dansları hareketlerinin önemini arttırdığı gibi, yeni gösteri modellerinin oluşumunu sağlamıştır.

Kültürel açıdan, bilinen 10.000 yıllık tarihinde onlarca zengin kültüre tanıklık etmiş olan Anadolu, ülke tanıtımı, yenilikçi sunumlar ya da prodüksiyonlar için son derece bereketli bir kaynaktır. Yunus Emre'nin "her dem yeni doğarız, bizden kim usanası" sözü, kültürel açıdan bitmez tükenmez öz kaynaklardan yararlanıldığında gelecek için uluslararası boyutu da kapsayan tanıtımları ve yatırımları ifade etmektedir. "Her nerede kültürel miras halkın reel hayatıyla yaşayan bir bağlantı içindeyse, orada kültürel mirasın dinamik ve gelişmeci bir devinim içinde olduğu görülür. Popüler geleneğin yaratıcı güçleri, halkın yaşadığı acılar ve mutluluklar, devrimci kazanımlar bu dinamik devinimin içinde canlılığını sürdürür, korunur, aşılır ve geliştirilir" (Bloch; Lukacs; Brecht; Benjamin; Adorno 1985:71). Bloch, kültürel mirasa 'devşirilmiş birikim' vb. yakıştırmalar yapmıştır. O'na göre kültürel miras, "isteyenin istediği zaman istediğini çekip alabileceği ve aradığını bulana kadar karıştırıp alt-üst edebileceği bir cansız nesnelere yığındır.

İçinden her istenilenin ayrılıp alınabileceği; sonra da, o anki durumun gerekleri neyse, ona göre yeniden başka şeylerle bir araya getirebilecek bir şeydir" (Bloch; Lukacs; Brecht; Benjamin; Adorno 1985:71-72).

Sınırların kalktığı, kıtalarda ortak para biriminin kullanıldığı ve dünyanın 'küresel köy' diye adlandırıldığı günümüzde, son yirmi yılda hızla gelişen modern teknolojinin, erişilmezi yirmi santimetrekareye taşımasıyla, iç ve dış tanıtımın eskiye oranla daha etkili olduğu gerçeği, dünyada bulunan toplumların birbirleri ile karşılıklı etkileşimlerinin artmasına, bu artışla da toplumların içsel gelişim dinamiklerini derinden etkilemektedir. Kitle iletişim araçları, karşılıklı etkileşimin yanında, edinilen düşünceleri ve

Fot. 1 *ZeyBreak*

sahip olunan imajları biçimlendirmede de önemli bir yerdedir. Kalıcılığını uzun vade koruyan bu imajları belirledikleri hızla silmek mümkün değildir. Kitle iletişim araçlarının, özellikle yazılı ve görsel basın yolu ile sağlanan bilgi akışı birbirlerini hiç tanımayan ancak dünyanın farklı mekânlarında bulunan insanların etkileşimini sağlayabilmektedir.

Bilgi toplumunda ortaya çıkan kültür-sanat gibi unsurlar, sanayi toplumunun mekanik dünyasından kaynaklanan modernite yerine, bilgi toplumunun post-modern durumunu devreye sokmuştur. Bu yaklaşımda akılcılığa ve mekaniğe karşı bir tepki dile getiriliyorsa da, post-modern dünya, akılla duygunun, modernle geleneğin veya yeni yapıların sentezine dayalı yeni bir kültür anlayışı oluşturmaktadır. Bu durum, sanattan dine ve insani değerlerden davranışlara kadar yansımaktadır (Hüsnü ve Erkan 1998:141).

Fot.2 ZeyBreak

Kültürel ve sanatsal boyutta küresel düşünüp yerel uygulayarak (glokal/küyerel ilkesiyle) hareket eden anlayışların rasyonel ve stratejik yaklaşımları, günümüzün kültür ve sanat politikalarını belirlemektedir. Ülkenin öz kaynaklarını kapsayan etkinlikler, yaratıcı potansiyelin evrensel dönüşmesinden başka bir şey değildir. Çeşitli estetik kategorilerle bireşimi sayesinde can bulan halk dansları, bireysel yada kurumsal faaliyetlerle, yeni gösteri modelleri olarak kendini göstermektedir.

Seyirci, bir sanatsal ürünün tüketim sürecinde önemli rol oynar. Duygudaşlık yazılı olmayan manevi kültürün iletişimsel boyutunda en etkili unsurdur. Performans gerektiren gösterilerde seyirciyle iletişimin sağlanması çoğunlukla teknik unsurlara bağlı olsa da, öncelikle duygusal doyumdur. Seyircinin duygu merkezine dokundurulan her hamle alkış alır; alkış, estetik yargının destekleyici ve olumlu sonucudur. Böylelikle sahneden seyirciye giden ve ortak bir paylaşımında buluşulan seyirci-sanatçı görevdeşliğiyle, seyirciden sahneye giden duygudaşlığı interaktif iletişim kurulmasına katkıda bulunmuş olur. Bu etkileşimli iletişim tüm ön yargıları ortadan kaldıracak güçtedir. İki örnek olayda anlatılmak istenen, kendi kültüründen çıkarımların dünyaya yaygınlaşmış kültürel bir başka olguyla bireşiminin sergilenmesidir. Burada iletişimsel anlamda önemli olan, kendi kültürel payına düşenin aslında sevindiriciliği olmalıdır; dünyaca bilinenin kültürel öğeyle birlikte sunumunda, doğru bir şekilde isimlendirildikten sonra, kültürel tanıtım özelliği ön plana çıkmaktadır. Bu tip sunumlarda seyirci, kendi kültüründen bir öğeyi duygularıyla algılayıp bireşimdeki yaratıcılığı izlerken, başka kültürlerden olan izleyicilerin geleneksel bir öğeyi tanımış olmaları söz konusudur. Sonuç olarak, yeniliklere açık seyirci, bir yandan genel anlamda kabul görmüş görsel ve işitsel uygulamaları estetik yargıları doğrultusunda değerlendirirken, bir yandan da yapılan değişikliklerle kültürel öğeler konusunda bilgi toplama sahası edinmektedir. Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde halk danslarının biçimsel açıdan kullanılabilirliği, arka planda yer alan geleneksel yapının tanıtımına katkı sağlamaktadır denilebilir.

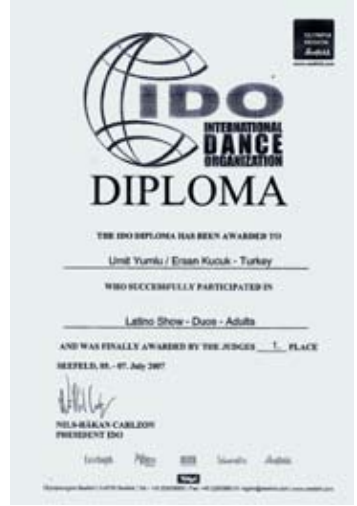
Çalışma alanı halk kültürü olan kitlelerin bu tür uygulamalara tepkili olması, çoğunlukla, süreç içinde geleneksel yapının içinde anılacağı ve bu yapıya entegre olacağı endişesindedir. Yeni sahneleme denemelerinin 'gelenekselden esinlenmek' kavramının ötesine geçilerek gelenekselmiş gibi gösterilmeye çalışılması, bu kaygının yerinde olduğunu göstermektedir. Şov amaçlı ya da

içeriğini adında taşıyan uygulamalara karşı alınacak tavrın daha ılımlı hale gelebilmesi için sunulacak çözüm arayışları, doğru isimlendirilerek sunulacak ve gelenekselle geleneksel olmayan arasındaki farkı ortaya koyacak nitelikte olmalıdır ki, ancak bu düşünceyle çağın koşullarına uygun üretimler benimsenebilir.

Müzikle oluşturulan bu iç anlamlar, dışta olup bitenlerle ilişki içindeyse değer kazanmakta ve seyircinin görsele kazandırılan bu işitsel sistemin, anlamı bütünleştiği konusundaki yorumlarını pekiştirmektedir. İlk örnek olan Aşuk-Maşuk geleneksel müziğiyle başlayıp, *love story* müziğiyle geçişi sağlanmış, koreografisi ve müzikleriyle salsa türüne dönüştürülmüştür. Yerli ve yabancı basında yer alan “Uluslararası Dans Örgütü (IDO) tarafından, Avusturya’da düzenlenen Dünya Dans Şampiyonası’nda Türk dansçıların sergilediği ‘Aşuk-Maşuk Salsa Show’, Latino Show dalında dünya birincisi oldu. Dansçı Ümit Yumlu, arkadaşı Ersan Küçük ile sergiledikleri gösteri için, ‘Türk kültürü ve Salsa’yı sentezlediğimiz gösteri, herkes tarafından çok beğenildi’ dedi. 20 ülkenin yarıştığı şampiyonaya değişik ülkelerden yaklaşık 2 bin kişinin katıldığını ifade eden Yumlu şöyle konuştu: ‘Birçok ülkeden gösteri için teklif aldık. Türk kültürünü dünyaya tanıtmak için çok güzel bir fırsat yakaladık. Salsa’yı kendi kültürüyle birleştiren başka yarışmacı yoktu’ (web 2007) şeklindeki ifadeler, iletişimsel açıdan bakıldığında bir ülkeye ait kültürel öğelerin tanıtım değerini taşımaktadır.

Bildirinin bir başka görsel örneği olan *ZeyBreak* ise, dünyada başka bir benzeri olmayan Zeybek ile *Break dance*’i buluşturmaktadır. Kadir Memiş, performansı ile dünyada ilk ve tek olan geleneksel Zeybek dansını ve *urban break dance*’i birleştirerek *ZeyBreak* gösterisini, Avrupa ve Anadolu’nun geleneksel müzikleri ile desteklenen Zeybek ve HipHop ritimlerini aynı dansa buluşturarak sunmaktadır.

Girdiği her dans yarışmasında dereceye giren Danışmentli Kadir Memiş’in kurduğu ‘Flying Steps’ adlı grup, Almanya’daki gazetelerde ‘Almanya’nın en iyi *break dance* grubu’ olarak manşetlerde yer almıştır. Dört kez Dünya Şampiyonu olan grup, ‘dünyada yapılan baş üzerinde en uzun sürede dönme (*Headspin*)’ kategorisinde Guinness Rekorlar Kitabı’na girmeyi başarmışlardır. “Almanya’nın Berlin kentinde yaşayan ‘Amigo’ lakaplı Kadir Memiş, dört müzisyen, iki Hip-Hop dansçısı, bir projeksiyon perdesi, bir daire. Daire, dansçıların geleneksel kökenini temsil eden zeybek kültürü ile yaşamları boyunca içinde hareket ettikleri Hip-Hop kültürünü birleştiren bir unsur olarak sunuluyor. Dans esnasında dansçılar kimliklerini ararken iki kültür arasında savrulup duruyor, ayrılığın, yolların ve kavuşmaların

Resim.1 Aşuk-Maşuk Salsa Show Dalında Dünya Birinciliği

Resim.2 Aşuk-Maşuk 2006 Salsa Kupası

kendini dur durak bilmeden tekrarlayan hikayesini anlatıyor” (web 2009) şeklindeki basın haberi, yerli ve yabancı kitlelere ulaşmıştır.

Ülke tanıtımının en etkili yolunun kültürel göstergeler olduğu bilinmektedir. Halk danslarının sergileme ve sahneleme olanaklarının çokluğuyla, büyük kitlelere ulaşmak hedeflenebilir. Bu tip çalışmalarda sentezlerin yapılması, yerel değerler evrensel ölçütlerle bütünleştirilerek yeni gösteri modelleri doğurmaktadır. Kendi yarattıklarını tüketerek beslenen, var olanı da türeyeni de çabuk eriten popüler kültür ürünlerinin beğenilere sunulduğu, güncel olan her uygulamayı ayağımıza getiren *youtube*, *facebook* gibi paylaşım ortamları, uluslararası enformasyon ve iletişime aracılık etmektedir. Bu yolla, hiç bilinmeyen örgütlenmiş iletiler halinde öğretilmesi, kültürel yaklaşımla değil, iletişimsel perspektifte, geleneğin tanıtılması için bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Referanslar

- Adorno, T. E. Bloch, G. Lukacs, B. Brecht, W. Benjamin. 1985. *Estetik ve Politika*, (çev.) Ünsal Oskay, İstanbul: Eleştiri Yayınevi.
- Erkan, Hüsnü, Canan Erkan. 1998. *Kültür Politikamızda Yeni Boyutlar Türkiye'nin Geleceğe Yönelik Kültür Değerleri ve Politikaları*, Ankara: TC. K.B. Yayınları.
2007. “Aşuk ile Maşuk Dünya Birincisi”. <<http://tumgazeteler.com>>
2009. “ZeyBreak”.
<<http://www.euractiv.com.tr/kultur-ve-sanat/event/zeybreak--beyond-belonging-iii-festivali-kapsaminda-dans-performans-almanc---deutschlander-000126>>

Diskografi

- Ümit Yumlu. 2006. *Salsa Kupası*.
“ZeyBreak”. <<http://www.vidyotup.com/video/74774/ZEYBREAK-VuT>>